

Twee uur levensbeschouwelijke grammatica en woordenschat zijn geen luxe

"We splitsen de Rode Zee niet, maar we lopen door de achterbuurt zonder te worden neergeschoten. We veranderen geen water in wijn, maar we veranderen drugsverslaafden in eerbiedwaardige burgers. Ik geloof dat God ons zegent."

Het zijn woorden van Tupac Shakur. Enkele maanden voor hij wordt vermoord, spreekt die betreurde Afro-Amerikaanse hiphopartiest openhartig met het magazine *Vibe* over zijn diepste zielenroerselen. Zoals het citaat laat zien, verwijst hij daarbij achteloos naar Bijbelverhalen. Die geven reliëf aan zijn ervaring. De oeroude literaire motieven uit de Bijbel laten de universele dimensie van zijn belevenissen oplichten. Ze maken zijn ervaring mededeelbaar en tegelijk open voor verdere, uiteenlopende interpretaties. Tupac mag dan wel aan God denken, maar dat hoeft niet voor iedereen zo te zijn.

Op aanraden van leerlingen heb ik mij jaren geleden, als toen nog kersverse godsdienstleraar, wat grondiger beziggehouden met het werk van Tupac en enkele andere rappers. Hun aanbeveling kwam duidelijk niet uit de lucht vallen. Sindsdien weet ik dat prominente stemmen binnen de hiphopwereld zonder schroom Bijbelse referenties in hun teksten gebruiken.

In Vlaanderen is het al een tijdje niet meer vanzelfsprekend dat verwijzingen naar de Bijbel nog worden herkend. Vanuit hun dagelijkse belevingswereld hebben veel van mijn leerlingen geen idee waarover Tupac spreekt als hij het splitsen van de Rode Zee vermeldt. Zelfs niet als hun ouders bijvoorbeeld wel weten waarop een Bob Marley doelt als hij een van zijn bekendste platen *Exodus* noemt.

De snelle secularisering in onze streken gaat gepaard met een groeiend cultureel en levensbeschouwelijk (ook theologisch) analfabetisme. Op het eerste gezicht lijkt dat niet zo erg. Niet iedereen moet naar Tupac luisteren, laat staan hem begrijpen. Bovendien schijnt de onmiddellijke leefwereld van de leerlingen een heilig uitgangspunt te zijn voor de huidige generatie onderwijskundigen. In die zin is het didactisch onverantwoord om aan de slag te gaan met pakweg een cinematografisch meesterwerk als *Dekalog* van Krzysztof Kieslowski. De tien geboden komen immers niet automatisch voor in een geseclariseerde context. Om dezelfde reden worden filosofen als Immanuel Kant, Friedrich Nietzsche en Slavoj Žižek best doodgezwegen, of een wereldauteur als Dostoevski. Hun worsteling met de christelijke erfenis vergt een minimale initiatie in theologische kwesties, en daarvoor bestaan weinig tot geen maatschappelijke ankerpunten.

Het is nog maar de vraag of leerlingen per definitie idioten zijn die zogenoemd "hoogdravende" of "complexe" cultuuruitingen niet aankunnen. In dat opzicht oogst een didactische aanpak wat ze zaait. Wie beweert dat een leven zonder een (grondige) dialoog met Tupac, Bob Marley, Bach, Kieslowski, Kant, Nietzsche, Žižek of Dostoevski zeker nog de moeite waard kan zijn, heeft natuurlijk wel gelijk. Wat dat betreft hebben onze leerlingen inderdaad geen nood aan een ontmoeting met het werk van zulke creatieve geesten. Sommige maatschappelijke tendensen wijzen echter op lacunes in onze pedagogische en didactische aanpak die wel degelijk te maken hebben met een beperkter cultureel en zelfs theologisch referentiekader van onze jonge mensen.

Zowel aan de linker- als aan de rechterzijde van het politieke spectrum is er een toename van extremistische standpunten. Ook bij de jeugd. De polarisering viert hoogtij. Daarnaast kampen de centra voor geestelijke gezondheidszorg al jaren met een tekort aan opvangmogelijkheden voor jongeren met emotionele problemen. Dat is een op meerdere fronten hoge maatschappelijke kost. Het is dan ook totaal onverantwoord om af te dingen op het aantal uren levensbeschouwelijke vakken in het onderwijs. In die vakken krijgen de leerlingen immers de culturele grammatica en woordenschat aangereikt om zichzelf en de wereld op een genuanceerde manier te begrijpen, voorbij (religieus) extremisme en polarisering. Daarenboven bieden die vakken aan leerlingen de gelegenheid om uit het

isolement van hun persoonlijke ervaring te breken en die te delen met anderen, in navolging van een Tupac. Dat is nog belangrijker.

Adolescenten opvoeden tot burgerzin en klaarstomen voor de arbeidsmarkt zijn nobele ambities. Om die te vervullen moet het onderwijs evenwel een andere, fundamenteelere taak ter harte nemen: diezelfde jonge mensen ondersteunen bij de ontwikkeling van hun spirituele ruggengraat. Je moet nu eenmaal eerst de weerbaarheid en energie bezitten om überhaupt op een volwaardige manier te participeren aan de samenleving. Een mens leeft van brood, maar niet van brood alleen. Jonge mensen moeten ook kunnen thuiskomen bij zichzelf. Ze moeten in het reine zien te komen met de minder tastbare of meetbare aspecten van het menszijn: hun angsten en dromen, hun vreugde en verdriet, hun zich immer ontwikkelende identiteit en leefwereld. Kortom, ze moeten in het reine zien te komen met hun zielenleven.

Onze historische, sociale, culturele en politieke realiteit is onherroepelijk getekend door het christelijk verhaal. Wie zichzelf beter wil begrijpen als deel van die realiteit, zal de taal van dat verhaal enigszins moeten leren. Dat is allesbehalve een beknotting van de individuele vrijheid. Integendeel, wie zich de culturele grammatica en woordenschat eigen maakt van een invloedrijke levensbeschouwelijke traditie, wordt juist vrij om een nieuw soort gesprekken aan te gaan. Daarin kan de gelaagdheid van de eigen ervaring onvermoede kansen krijgen. De culturele rijkdom van het christelijk verhaal geeft toegang tot een bijzonder uitgestrekte belevingswereld, van Tupac tot Bach. Tegelijk vormt de beredeneerde, existentieel betrokken omgang met dat verhaal de vaardigheid om andere levensbeschouwelijke tradities constructief te benaderen. Alle talen van de wereld aanbieden in het onderwijs leidt tot niets. Kwalitatief onderricht van één of enkele talen vergroot daarentegen – en paradoxaal genoeg misschien – de bewegingsvrijheid naar andere talen toe.

In elk geval is levensbeschouwelijke vorming een objectieve bondgenoot van een goed taalbeleid: een intensiever "lezen" van eigen ervaringen gaat uiteindelijk gepaard met een bewuster en "begrijpender" lezen van maatschappelijke communicatie.

Het vak rooms-katholieke godsdienst draagt – zoals andere levensbeschouwelijke vakken vandaag – bij aan de zorg voor het zielenleven van jonge mensen. Het gaat daarbij geenszins over "het winnen van zieltjes" voor deze of gene overtuiging. Als onderdeel van de katholieke dialoogschool wil het vak godsdienst leerlingen instrumenten aanreiken die hen leiden tot meer vrijheid, creativiteit, verantwoordelijkheid en weerbaarheid.

Dat lang niet alle leerlingen in het katholiek onderwijs "katholiek" zijn, is evident. De samenleving is nu eenmaal geseculariseerd. Dat is echter geen reden om dat onderwijs op te doeken. Degelijke onderwijsinstellingen beogen de authentieke groei van hun leerlingen, in welke richting die groei ook mag gaan. Steinerscholen zijn bijvoorbeeld wel georganiseerd vanuit de levensbeschouwelijke principes van Rudolf Steiner, maar ze kweken niet per definitie adepten van zijn overtuigingen.

De leerlingenaantallen in het katholiek onderwijs bewijzen alleszins dat veel ouders hun vertrouwen blijven stellen in de pedagogische en didactische grondopties die afgeleid zijn van het christelijk verhaal. De vrijheid om onderwijs te organiseren vanuit die bron werpt vooralsnog haar vruchten af. Niettemin kan de zorg om het zielenleven van jonge mensen vandaag alle steun gebruiken, zeker in het licht van de hoger genoemde problematieken. Een investering van een vaste twee uur voor levensbeschouwelijke vakken is dan ook geen luxe maar een absoluut minimum. Al was het maar om leerlingen de culturele schatkamer van de Bijbel te laten ontdekken. Op de broodnodige weg naar meer tolerantie in onze pluralistische samenleving hoeven daaromtrent geen taboes te bestaan.

Patrick Riguelle verwoordde het enkele jaren geleden als volgt (DS 22-23 augustus, 2009):

"Ik ben zo atheïst als je maar zijn kunt, maar ik lees graag in de Bijbel. Al is het maar om de verhalen te kennen. Bob Dylan, Lou Reed, Johnny Cash, Neil Young: hun teksten zitten vol religieuze metaforen."

Amen to that.

Erik Buys
Godsdienstleraar Sint-Jozefscollege Aalst